

RECENZIE

**MELIŠEK, F.: *Ekonomický rast a štruktúrne zmeny*.
Bratislava: Sprint dva, 2008, 254 s., ISBN 978-80-969927-7-5**

Ekonomický rast a štruktúrne zmeny spolu úzko súvisia a navzájom sa podmieňujú. V ekonomike má miesto permanentná reštrukturalizácia, neustále sa uskutočňujú štruktúrne zmeny. Na ich ovplyvňovanie a usmerňovanie želaným smerom je potrebná účinná a racionálna hospodárska politika a jej súčasť – štruktúrna politika. Predmetnými aktuálnymi otázkami sa zaoberá vysokoškolská učebnica *Ekonomický rast a štruktúrne zmeny*, ktorej autorom je F. Melišek (okrem kapitoly 6, ktorú spracovali P. Vincúr a A. Pešková). Ambíciou posudzovanej učebnice je z makroekonomického hľadiska v komprimovanej forme vysvetliť základné otázky ekonomického rozvoja a ekonomického rastu a ich vzájomné súvislosti a podmienosti so štruktúrnymi zmenami v ekonomike.

Publikácia sa skladá z dvoch problémových okruhov. Prvá časť *Ekonomický rozvoj a ekonomický rast* (kapitoly 1–6) obsahuje charakteristiku a rozbor otázok ekonomického rozvoja a ekonomického rastu, analýzu faktorov ekonomického rastu a spôsobov jeho merania, ďalej mapuje teórie ekonomického rastu a rozoberá súhrnnú produktivitu faktorov.

V prvej kapitole *Ekonomický rozvoj* F. Melišek uvádza viacero vymedzení ekonomického rozvoja od rôznych autorov a konštatuje, že jednoznačná definícia tohto pojmu nejestvuje. Zhoda panuje v tom, že „ide o kvantitatívny, ako aj kvalitatívny pojem“ (s. 13), ktorý „okrem rastu reálneho HDP na jedného obyvateľa zahŕňa aj zdravotné, vzdelanostné a ďalšie ukazovatele“ (s. 15) a ktorý pre svoju komplexnosť je ťažko merateľný. V závere kapitoly autor upriamuje pozornosť na *konceptiu trvalo udržateľného rozvoja*, ktorá sa v posledných desaťročiach dostáva stále viac do popredia. Jej počiatky možno hľadať v 60. rokoch minulého storočia v diskusiách o negatívnych dôsledkoch ekonomického rastu. Najmä členovia Rímskeho klubu argumentovali, že nadmerné využívanie prírodných zdrojov vedie k znehodnocovaniu životného prostredia a vyvoláva globálne problémy, ako je úbytok ozónu, strata biodiverzity, globálne

oteplňovanie atď. Predmetná koncepcia, ktorá kladie veľký dôraz na ekologické faktory a zachovanie životného prostredia, pod trvalo udržateľným rozvojom rozumie „taký rozvoj, pri ktorom bude súčasná generácia uspokojovať svoje potreby tak, aby sa neobmedzili možnosti nasledujúcich generácií uspokojovať ich potreby“ (s. 24). Kapitulu uzatvára výstižné konštatovanie, že „ekonomický rozvoj ako fenomén je vysoko nelineárny a mnohotvárnny. Preto je dôležitou úlohou ekonómov identifikácia faktorov, ktoré ho menia a ovplyvňujú. Pritom nejde len o faktory ekonomické, sociálne, politické, kultúrne, psychologické a ďalšie, ale aj o variabilnosť a rôznorodosť týchto faktorov v jednotlivých ekonomikách“ (s. 27).

Na začiatku druhej kapitoly *Ekonomický rast – charakteristika, vymedzenie, súvzťažnosti* sa autor jasne vyslovuje k vzájomnému vzťahu ekonomického rastu a ekonomického rozvoja. Zdôrazňuje, že ide o dve rozdielne kategórie, ktoré spolu síce súvisia, ale nemožno ich stotožňovať. Ekonomický rozvoj jednoznačne považuje za širší pojem ako ekonomický rast. Kým ekonomický rast sa obmedzuje na vzťah zdrojov a výkonu, ekonomický rozvoj je komplexnejší pojem, ktorý zahŕňa aj zmeny v sociálno-ekonomických a technicko-ekonomických parametroch, napr. zvyšovanie životnej úrovne, štruktúrne a technologické zmeny a iné. Zároveň ekonomický rast chápe ako nevyhnutný predpoklad na dosahovanie ekonomického rozvoja (s. 29). V ďalšej časti vysvetľuje dva pojmy, ktoré s ekonomickým rastom úzko súvisia – ekonomickú silu a ekonomickú úroveň krajiny, a uvádza početné charakteristiky kategórie ekonomický rast v interpretácii rôznych autorov (S. Kuznets, P. A. Samuelson a W. D. Nordhaus, N. G. Mankiw, K. Fuchs a P. Tuleja, J. Lisý a ďalší) (s. 31–33). Nakoľko rozvoj trhovej ekonomiky sa neuskutočňuje lineárne, ale kolísavo, „vo vlnách“, v ďalšom výklade si autor všima vzťah ekonomického rastu a hospodárskeho cyklu. Stotožňuje sa s názorom A. Slaného, že „z krátkodobého hľadiska sa ekonomický rast spája s cyklickým vývojom ekonomiky.

Z dlhodobého hľadiska ekonomická teória pod pojmom ekonomický rast rozumie skôr zvyšovanie produkčných možností ekonomiky, čiže sleduje vývoj potenciálneho produktu v dlhšom časovom období“ (s. 40). To vyúsťuje do logického záveru: keďže „ekonomický rast predstavuje zvyšovanie množstva a rozsahu potenciálneho produktu, ... dôležité je skúmať a analyzovať zdroje zvyšovania produktu“ (s. 46).

V nadväznosti na predchádzajúci výklad v nasledujúcej tretej kapitole *Meranie a ukazovatele ekonomického rastu* autor uvádza spôsoby kvantifikácie ekonomického rastu – absolútny prírastok makroekonomického výstupu, tempo rastu, koeficient rastu (s. 50) a rôzne spôsoby merania výkonnosti ekonomiky. Za základnú veličinu považuje hrubý domáci produkt a zároveň približuje tri metódy jeho výpočtu – produkčnú (výrobnú, tovarovú), dôchodkovú (príjmovú) a výdavkovú (spotrebnú) metódu (s. 51–53). Charakterizuje rozdiel medzi hrubým domácim produktom a hrubým národným produktom, nominálnym a reálnym produktom, potenciálnym a skutočným produktom. Uvádza alternatívne ukazovatele merania výkonnosti ekonomiky – čisté ekonomické bohatstvo (NEW – Net Economic Welfare), indikátor skutočného pokroku (GPI – Genuine Progress Indicator), index ľudského rozvoja (HDI – Human Development Index), zelený produkt (GP – Green Product), indikátor udržateľného bohatstva (ISEW – Indicator of Sustainable Economic Welfare), indikátor bohatstva (IW – Indicator of Wealth) a indikátor skutočných úspor (GSI – Genuine Saving Indicator) (s. 60–61). Treba akceptovať názor autora v závere kapitoly, že nevyhnutným predpokladom medzinárodnej komparácie ekonomických úrovní jednotlivých krajín prostredníctvom uvádzaných ukazovateľov je ich prevod na „spoločného menovateľa“, čo možno uskutočniť tromi postupmi – pomocou devízového kurzu, pomocou parity kúpnej sily alebo pomocou fyzických ukazovateľov (s. 61–62).

Za tri základné výrobné faktory sa v ekonomickej teórii považujú práca, pôda spolu s ďalšími prírodnými zdrojmi (nerastné zásoby, energetické suroviny, lesy, voda) a kapitál. Ich charakteristike je venovaná štvrtá kapitola *Faktory ekonomického rastu*, skúmajúca rozhodujúce predpoklady na dosahovanie ekonomického rastu v podobe množstva a kvality výrobných faktorov. Kapitál ako zdroj ekonomického rastu autor chápe v širokom poňatí,

t. j. vo všetkých jeho formách. Akumuláciou kapitálu rozumie nielen produkciu kapitálových statkov (v podobe budov, strojov a zariadení, komunikácií), ale aj investície do výskumu a vzdelania (s. 67). Upozorňuje na istú relatívnosť členenia základných výrobných faktorov. Ich množstvo a závažnosť sa postupne rozširovali napr. o vedecko-technický pokrok, o podnikateľskú činnosť a schopnosti, o organizáciu a riadenie všetkých faktorov atď. V odbornej literatúre sa možno stretnúť s viacerými klasifikáciami faktorov ekonomického rastu – kvantitatívne a kvalitatívne faktory, exogénne a endogénne faktory a pod. (s. 68–69). Od polovice 20. storočia sa medzi rozhodujúce faktory ekonomického rastu zaraďujú produktivita práce, akumulácia kapitálu, technický a technologický pokrok (s. 70). Autor približuje aj pozíciu stúpcov *znalostnej ekonomiky*, podľa ktorých medzi najdôležitejšie faktory ekonomického rozvoja a rastu patria znalosti; za znalostnú (alebo poznatkovo orientovanú) ekonomiku považujú ekonomiku, v ktorej vytváranie a využívanie znalostí má rozhodujúcu úlohu pri tvorbe ekonomického bohatstva (s. 70). *Nová inštitucionálna ekonómia*, ktorá sa ako prúd ekonomického myslenia rozvíjala od 80. rokov minulého storočia, kladie zase akcent na kvalitu inštitucionálneho prostredia, na inštitucionálne usporiadanie spoločnosti (s. 77–78). Zaujímavý je aj prístup D. N. Weila, ktorý uznáva akumuláciu a inovácie ako príčiny ekonomického rastu, ale dôraz kladie predovšetkým na tzv. fundamentálne príčiny ekonomického rastu, ako sú úloha vlády, príjmová nerovnosť, kultúra, geografické faktory, klíma a prírodné zdroje (s. 78).

Ako samostatná súčasť ekonomickej teórie v 50. rokoch minulého storočia vznikli a začali sa rozvíjať teórie ekonomického rastu, skúmajúce ekonomické súvislosti medzi zdrojmi (faktormi) ekonomického rastu a ich vplyvom na absolútne a relatívne prírastky národohospodárskeho outputu. Ich stručnú deskripciu obsahuje piata kapitola *Teórie ekonomického rastu*. Autor vychádza z členenia týchto teórií na historicko-sociologické teórie (W. W. Rostow, G. Myrdal, J. A. Schumpeter) a na abstraktno-logické teórie, do ktorých zaraďuje keynesovské a neoklasické teórie ekonomického rastu. Upozorňuje, že keynesovské teórie ekonomického rastu, ktorých hlavnými predstaviteľmi sú E. D. Domar, R. F. Harrod, N. A. Kaldor, J. V. Robinsonová, vznikli so snahou prekonať static-

kost' Keynesovej teórie. Vychádzajú zo strany dopytu a za rozhodujúci faktor ekonomického rastu považujú investície ako súčasť celkového efektívneho dopytu. Uvedené teórie sa nazývajú aj exogénnymi teóriami. Neoklasické modely ekonomického rastu vychádzajú z neoklasickej koncepcie výrobných faktorov, pričom uvažujú aj s ich možnou substitúciou. K skúmaniu ekonomického rastu pristupujú zásadne z hľadiska ponuky výrobných faktorov. Ako analytický nástroj využívajú agregátne produkčné funkcie. Postupne sa zameriavali aj na ďalšie faktory, ktoré spôsobujú rast HDP, ako sú technický pokrok (R. Solow), zlepšenia v kvalite a produktivnosti pracovnej sily, znižovanie úlohy štátnych zásahov a pod. (s. 89). Prínosom publikácie je priblíženie aj nových teórií rastu: od polovice 80. rokov minulého storočia sa predovšetkým zásluhou P. M. Romera a R. E. Lucasa rozvíjajú *endogénne teórie ekonomického rastu*, ktoré ekonomický rast vysvetľujú pomocou endogénnych faktorov (t. j. faktorov pôsobiacich vnútri systému). Podľa nich vyššia ekonomická úroveň, spojená s takými endogénnymi prvkami ekonomického systému, ako sú technický a technologický pokrok, znalosti, vzdelanostná a kvalifikačná úroveň (vyššie investície do vzdelania), kreativita atď., je predpokladom dlhodobého ekonomického rastu. Teórie endogénneho rastu sú založené na širšom poňatí kapitálu, ktorý popri fyzickom kapitáli zahŕňa aj ľudský kapitál (forma kapitálu vznikajúca investíciami do vzdelania a zdravia) a akumulované znalosti (s. 96–99).

Šiesta kapitola *Analýza zdrojov rastu súhrnnej produktivity faktorov slovenskej ekonomiky* skúma súhrnnú produktivitu faktorov a hodnotí inovačnú výkonnosť ekonomiky SR. Uskutočnený rozbor potvrdil, že rozhodujúcimi odvetviami slovenskej ekonomiky dosahujúcimi najvyšší príspevok k rastu makroekonomickej súhrnnej produktivity faktorov sú priemysel, stavebníctvo a poľnohospodárstvo. Pri hodnotení inovačnej výkonnosti ekonomiky SR autori vychádzajú z údajov European Innovation Scoreboard (z roku 2006), ktorý sa z iniciatívy Európskej komisie používa ako nástroj na hodnotenie a porovnanie inovačnej výkonnosti členských štátov EÚ. Hodnotí sa pritom 25 indikátorov zoskupených do piatich blokov (nositelia znalostí, tvorba poznatkov, inovácie a podnikavosť v sektore malých a stredných podnikov, aplikácie, duševné vlastníctvo), ktoré odrážajú rozvinutosť

predpokladov na prechod k znalostnej ekonomike, ktorá sa stáva fundamentom globálnej konkurencieschopnosti. Na základe dosiahnutých výsledkov Európska komisia rozdeľuje krajiny do štyroch skupín – inovační lídri, nasledovníci, dobiehajúce krajiny a vlečúce sa krajiny. Uskutočnená analýza svedčí o nepriaznivej pozícii Slovenska – SR sa nachádza v poslednej skupine medzi krajinami s podpriemernou úrovňou sledovaných indikátorov (s. 119–122).

Druhá časť publikácie *Štruktúrna politika, štruktúra ekonomiky a štruktúrne zmeny* (kapitoly 7–12) je venovaná štruktúrnym otázkam. Obsahuje charakteristiku štruktúrnej politiky ako súboru základných opatrení, ktorými sa zabezpečuje reštrukturalizácia ekonomiky, cieľov a nástrojov štruktúrnej politiky, vymedzenie ekonomických štruktúr, ich druhov a členení, opis, kvantifikáciu a rozbor štruktúrnych zmien v ekonomike.

Siedma kapitola *Štruktúrna politika* skúma predmet, zameranie a súvzťažnosti štruktúrnej politiky. Štruktúrnú politiku tvoriacu organickú a neoddeliteľnú súčasť hospodárskej politiky autor považuje za jeden zo základných nástrojov na dosiahnutie udržateľného ekonomického rastu a utvárania podmienok konkurenčného prostredia. Približuje dva hlavné prúdy štruktúrnej politiky – *klasický, konzervatívny a liberalistický*, vychádzajúci z predpokladov, že trhový mechanizmus má schopnosť sústavnej adaptácie na nové podmienky a môže najefektívnejšie uskutočňovať alokáciu zdrojov a potrieb, a *keynesovský*, ktorý uznáva koordináciu ekonomických aktivít trhovým mechanizmom, ale zároveň zastáva názor, že štát by mal ekonomiku ovplyvňovať a zasahovať do alokácie zdrojov a potrieb (s. 127). Zaujímavý je aj autorov exkurz do problematiky komparatívnych výhod a konštatovanie, že „komparatívne výhody nie sú trvalo dané a môžu sa meniť aj v pomerne krátkom čase“ (s. 140). Čitateľ sa tu ďalej oboznámi so *Stratégiou konkurencieschopnosti SR do roku 2010 (národnou lisabonskou stratégiou)*, prijatou vládou SR vo februári 2005, ktorá je v súlade s hlavnými prioritami a cieľmi obnovenej lisabonskej stratégie. Čitateľa zaujme rad myšlienok, napríklad záver, že „národná ekonomika môže byť konkurencieschopná vtedy, ak je adaptabilná, ak sa dokáže prispôbovať neustálym, systematickým štruktúrnym zmenám“ (s. 151). Autor uvádza indexy konkurencieschopnosti, ktoré publikujú svetové

agentúry a výskumné centrá, umožňujúce zostaviť rebríčky krajín podľa týchto indexov. Napr. podľa najznámejšieho z nich – indexu globálnej konkurencieschopnosti (skladá sa z 113 premenných), ktorý každoročne prezentuje Svetové ekonomické fórum pôsobiace v Ženeve, sa v roku 2007 SR umiestnila na 41. mieste spomedzi 131 sledovaných krajín (s. 152). Kapitola vrcholí rozborom cieľov, úloh a nástrojov štruktúrnej politiky. Možno súhlasiť s autorom, ktorý za jeden z rozhodujúcich perspektívnych cieľov štruktúrnej politiky SR považuje transformáciu slovenskej ekonomiky spojenú s dosiahnutím úrovne ekonomicky vyspelých štátov a plné začlenenie sa do európskej integrácie tak, aby sa štruktúra ekonomiky SR formovala v súlade s progresívnymi tendenciami štruktúrneho vývoja vyspelých ekonomík (s. 159).

Pomerne krátka (8 strán) je ôsma kapitola *Štruktúra ekonomiky – jej vymedzenie a druhy*. Podľa autora štruktúru a štruktúrne zmeny možno skúmať v rôznych polohách a prierezoch v závislosti od stupňa dekompozície, rozčlenenia národného hospodárstva. Sám za ťažiskové považuje dve úrovne – makroekonomickú štruktúru, zahŕňajúcu vzťahy medzi zložkami na úrovni celého národného hospodárstva, a mikroekonomickú štruktúru, ktorá zahŕňa vzťahy medzi zložkami národného hospodárstva na úrovni mikroekonomiky, t. j. korporáciami, firmami, podnikmi, domácnosťami, ale aj výrobkami a spotrebou. K týmto dvom úrovňam pripája mezoekonomickú úroveň – mezoekonomická štruktúra existuje na rozhraní mikroekonomickej a makroekonomickej štruktúry, tvoria ju vzťahy medzi prvkami na úrovni výrobných odbov a pododvetví v národnom hospodárstve, resp. na úrovni veľkých korporácií (s. 172–173).

Deviata kapitola má názov *Štruktúra ekonomiky a ekonomické klasifikácie*. Začína sa charakteristikou systému národných účtov, ktorý slúži ako základný nástroj pri hodnotení ekonomického vývoja, pri analýze a skúmaní ekonomických procesov, ich stavu a dynamiky v moderných ekonomikách (s. 178). Značná pozornosť sa venuje sektorovej klasifikácii, ktorá národné hospodárstvo rozčleňuje na tri základné sektory – primárny, sekundárny a terciárny (s. 184–188). Autor v tejto súvislosti upozorňuje na významné zmeny v klasifikácii sektorovej štruktúry národného hospodárstva, keď v súčasnom období na vysokom stupni ekonomického rozvoja sa už v nej vyskytuje aj štvrtý – kvar-

tárny sektor, do ktorého sa z terciárneho sektora vyčleňuje oblasť vedy a služby verejného sektora, a niektorí autori už počítajú aj s piatym – kvintárnym sektorom, do ktorého sa zaraďujú niektoré služby bezprostredne uspokojujúce individuálne potreby ľudí, ako sú sociálne služby, zdravotníctvo, vzdelanie, rekreácia, zábava, informatika na individuálne využitie (s. 189–190). Rastúci význam kvartárneho a kvintárneho sektora považuje za charakteristickú črtu štruktúrnych zmien vyspelých trhových ekonomík. Prínosom posudzovanej publikácie je aj analýza významných zmien v štruktúre národného hospodárstva SR, ktoré sa zrealizovali v procese ekonomickej transformácie. Analogicky s trendmi svetovej ekonomiky je zjavný posun od poľnohospodárstva a priemyslu k službám. Podiel služieb na tvorbe HDP v SR však zatiaľ stále zaoštráva za ekonomikami vyspelých krajín (s. 188). Menej priaznivá je aj štruktúra služieb – kým vo vyspelých ekonomikách v službách dominujú informačné a komunikačné služby, financie, veda a výskum, v SR sú tieto služby menej rozvinuté. Nerozvinuté sú najmä novovznikajúce štruktúry spojené s modernými informačnými technológiami (s. 189).

V desiatej kapitole *Systémové aspekty a adaptabilita štruktúry ekonomiky* autor pristupuje k skúmaniu národného hospodárstva ako k celistvému systému, ktorý sa skladá z množstva subsystémov rôznych rádov a úrovni spojených do jedného celku. Národné hospodárstvo chápe ako jednotný, ale vnútorne štruktúrovaný systém, ktorý funguje prostredníctvom svojich častí, ale aj ako celok. Systém sa neustále prispôbuje meniacim sa podmienkam, čím sa mení jeho štruktúra. Inými slovami, systém sa vyvíja, pričom vývoj prebieha v čase a priestore, ktoré vystupujú ako dôležité determinanty, ale aj limity v ekonomike. Národné hospodárstvo je pritom otvorený systém, ktorý má množstvo väzieb k svojmu vonkajšiemu prostrediu, k subjektom svetového hospodárstva. Z tohto dôvodu možno považovať každú národnú ekonomiku za prvok svetovej ekonomiky (s. 199). Stotožňujeme sa s pozíciou autora, že národné hospodárstvo je rozvíjajúci sa systém, ktorý sa permanentne vyvíja a mení. Výsledkom zmeny systému je nové vnútorné usporiadanie subsystémov a prvkov. Zmeny štruktúry môžu byť tak pozitívne, priaznivé, ako aj negatívne, neželateľné. Úlohou štruktúrnej politiky je, aby sa národné hospodárstvo vyvíjalo cieľave-

doma a efektívne a aby sa štruktúra ekonomiky menila žiaducim smerom (s. 199). Kapitola uzatvára analýza adaptability štruktúry ekonomiky, ktorá sa prejavuje v schopnosti pružne reagovať a prispôbovať sa zmenám vnútorných a vonkajších podmienok reprodukčného procesu v národnom hospodárstve.

Jedenásta kapitola sa nazýva *Štruktúrne zmeny v ekonomike*. Za nosnú považujeme tézu, že „stále, permanentné zmeny štruktúry ekonomiky sú hybnou silou ekonomického rastu, sú jeho príčinou i následkom“ (s. 207). Medzi ekonomickým rastom a štruktúrnymi zmenami existuje vzájomná závislosť, interdependentný vzťah tvoriaci väzby (s. 211). „Priama väzba od ekonomického rastu k štruktúrnym zmenám vyjadruje, že ekonomický rast v podmienkach realizácie intenzifikačných procesov v národnom hospodárstve musí spôsobiť štruktúrne zmeny. Spätná väzba zase vyjadruje, že efektívne realizované štruktúrne zmeny následne stimulujú a evokujú ekonomický rast“ (s. 212). Impulzy na štruktúrne zmeny vychádzajú z vnútorného prostredia ekonomiky – zo strany ponuky i dopytu; za zásadný vnútorný impulz štruktúrnych zmien autor považuje vedecko-technický pokrok a zmeny v demografickom vývoji. Najmä v globalizovanej ekonomike významné impulzy k štruktúrnym zmenám prichádzajú aj z medzinárodného priestoru (napr. prudké zmeny cien surovín na svetových trhoch, zmeny konkurenčných podmienok na svetovom trhu, zmeny menových kurzov kľúčových mien a pod.) (s. 208–209). V závere kapitoly sa rozoberajú druhy štruktúrnych zmien v ekonomike, osobitne makroekonomické, mezoekonomické a mikroekonomické štruktúrne zmeny (s. 214–217).

Záverová, dvanásta kapitola *Meranie a kvantifikácia štruktúrnych zmien v ekonomike* je venovaná veľmi dôležitej problematike kvantifikácie a merania štruktúrnych zmien v ekonomike. Obsahuje charakteristiku Krugmanovho indexu špecializácie, Lilienovho indikátora (ukazujúceho rýchlosť realizácie štruktúrnych zmien na základe štruktúrnej adaptability pri zmene agregátneho dopytu), vplyv štruktúrnych zmien na rast produktivity práce. Autor poukazuje na vzájomnú prepojenosť a bezprostrednú súvislosť ekonomického rastu a štruktúrnych zmien v ekonomike, súčasne ale upozorňuje na odlišné spôsoby ich kvantifikácie a merania. Zatiaľ čo ekonomický rast dokážeme

merať jedným syntetickým makroekonomickým ukazovateľom typu HDP, pri štruktúrnych zmenách to nie je možné. Na meranie dynamiky, rýchlosti a intenzity štruktúrnych zmien v ekonomike treba použiť viaceré ukazovatele (s. 235–236). Na základe analýzy vývoja štruktúrnych zmien v krajinách V4 autor konštatuje vyššiu špecializáciu týchto krajín oproti pôvodným 15 krajinám EÚ, zásadné zmeny v ich odvetvovej štruktúre tvorby pridanej hodnoty a najvyššie tempo rýchlosti a intenzity štruktúrnych zmien SR v rámci zoskupenia V4 (s. 236). Pritom najrýchlejšie štruktúrne zmeny v slovenskej ekonomike v rokoch 1999–2004 identifikuje v poľnohospodárstve, stavebníctve a obchodných službách (s. 228).

K pozitívam posudzovanej publikácie možno uviesť jej premyslenú, logickú štruktúru, podrobný prehľad literatúry domácej i zahraničnej proveniencie pri skúmaní jednotlivých problémov, aplikáciu rozoberanej problematiky na podmienky SR, bohatý štatistický materiál spracovaný v tabuľkách a prílohách, početné odvolávky na pramennú literatúru v texte, ako aj rozsiahly zoznam literatúry týkajúcej sa danej problematiky uvedený v pripojenej bibliografii.

Určité pripomienky možno mať k použitej terminológii. Namiesto termínu „pracovná teória hodnoty“ (s. 181) je správnejší termín „teória pracovnej hodnoty“. Termíny (*neo-, post-*) *keynesiánci*, *keynesiánsky* (s. 26, s. 37, s. 86, s. 87, s. 89, s. 175) sú čečizmy; v slovenčine je správne používať termíny *keynesovci*, *keynesovský*, čo niekedy autor v texte aj uvádza, napr. na s. 127, s. 128. Vo vedeckej práci sa však má používať jednotná terminológia. Skratka „NH“ (s. 199), navyše bez vysvetlenia, sa do vedeckej práce nehodí.

V piatej kapitole pri vysvetľovaní teórií ekonomického rastu by sa žiadalo uviesť aj podrobnejšiu matematickú špecifikáciu Domarovho a Harrodovho modelu ekonomického rastu. Takisto treba pripomenúť, že v ekonomickej literatúre sa pre ne používa označenie *neokeynesovské* teórie.

Za spornú považujeme tézu v šiestej kapitole na s. 111, že „Španielsko bolo totiž veľmi úspešné pri riešení svojho problému nezamestnanosti“. Je známe, že v Španielsku je nezamestnanosť dlhodobo najvyššia zo všetkých štátov Európskej únie (aj na jeseň 2008 dosahovala najvyššie hodnoty v rámci EÚ – 11,9 %). Na s. 118 sa uvádzajú údaje o intenzite výdavkov na výskum a vývoj za EÚ, USA

a Japonsko, pričom údaje sú z roku 2003. Žiadala by sa ich aktualizácia.

Na s. 131 sa uvádza, že „do roku 2010 sa výdavky na výskum a vývoj majú na Slovensku zvýšiť na úroveň 1,8 % HDP“. Autor tu vychádzal zo staršieho zdroja – s predmetným cieľom sa uvažovalo v *Stratégii konkurencieschopnosti SR do roku 2010*. Neskôr bol tento cieľový dátum posunutý na rok 2015 (pozri napr. *Dlhodobý zámer štátnej vednej a technickej politiky do roku 2015*, ktorý je z roku 2007). Podobne na s. 232 sa uvádza: „...výdavky na vedu a výskum, ktoré na Slovensku dosahujú 0,69 % HDP, sú v porovnaní s Európskou úniou (1,8 %) výrazne nižšie ...“ Údaj je prevzatý z internetového zdroja *Vývoj ekonomiky a špecifiky priemyslu SR v rokoch 1996 – 2002*. Ide o starý údaj týkajúci sa roku 2000. Odvtedy intenzita výdavkov na vedu a výskum v SR neustále klesala a napríklad v roku 2006 dosiahla len 0,48 % HDP.

Nie všetka literatúra, na ktorú sa autor odvoláva v texte, sa objavila aj v bibliografii, napr. J. Mlčoch (s. 15), W. Sachs (s. 25), A. Smutná (s. 33), M. Lábaj (s. 73), A. A. Čursin (s. 135) atď.

Istou „kuriozitou“ je, že hoci šiestu kapitolu napísali P. Vincúr a A. Pešková, daná skutočnosť sa nepremietla do autorstva publikácie; dvaja zvyšní spoluautori sú uvedení len pri copyrighte a na zadnej strane publikácie (pravda, aj s farebnými fotografiami a stručným životopisom).

Uvedené čiastkové pripomienky však v žiadnom prípade nespochybňujú nespornú kvalitu posudzovanej publikácie. Ide o vysokoškolskú učebnicu, ktorá je prehľadne, pritom ale vysoko odborne a erudovane spracovaná, a ktorá poskytuje komplexný pohľad na rozoberanú problematiku. Svedčí to o tom, že jej autor, ktorý sa danou problematikou zaoberá dlhé roky, je v nej skutočne „doma“.

Sme presvedčení, že posudzovaná publikácia bude užitočnou študijnou pomôckou pre študentov ekonomických fakúlt, odborníkov z teórie i praxe, ale aj pre ostatných záujemcov, ktorí si chcú rozšíriť znalosti z predmetnej problematiky.

Vladimír Gonda

ZUBALOVÁ, A. a kol.: *Daňové teórie a ich využitie v praxi.*

Bratislava: IURA EDITION, 2008, 198 s., ISBN 978-80-8078-228-3

Zdaňovanie našlo za dlhé roky svojej existencie pevnú pôdu a jeho čo len čiastočná eliminácia je zatiaľ málo pravdepodobnou alternatívou. Aj z tohto dôvodu je nevyhnutné sa zaoberať teóriami zdanenia a riešením ich problémov. Nemalo by sa zabúdať na konfrontáciu existencie zdanenia so spôsobom jeho realizácie. Takáto prípadná ignorácia by mohla spôsobiť nezanedbateľné dôsledky. Autori predkladanej učebnice: Alena Zubalová, Lukrécia Kováč Gerulová a Martin Geško sa v nej snažia o uvedenú konfrontáciu a poukazujú na využiteľnosť niektorých daňových teórií v praxi.

Za prvé pozitívum predkladanej vysokoškolskej učebnice možno považovať to, že na slovenský knižný trh sa dostáva publikácia zaoberajúca sa daňovými teóriami, pretože takáto odborná študijná literatúra v slovenskom jazyku na ňom doteraz chýbala.

Publikácia je rozdelená do šiestich kapitol, pričom obsahom prvých piatich je vysvetlenie podsta-

ty jednotlivých daňových teórií a posledná šiesta kapitola je venovaná konkrétnemu možnému využitiu niektorých daňových teórií v praxi.

Postavenie a význam ekonomických, právnych a technických otázok v daňových teóriách je názov prvej kapitoly knihy. Keďže podstatná časť v nej je venovaná nákladom zdanenia (a to ich teoretickému aj grafickému znázorneniu), mnohí autori zaoberajúci sa danou problematikou hovoria v tejto súvislosti o efektívnosti zdanenia. Za pozornosť v kapitole stojí aj rozpracovanie funkcií a dosahu daňových sadzieb.

Základom rozpracovania daňových teórií je dosah a presun dane. Teórie daňového presunu a dosahu na rôznych typoch trhov sú obsahom druhej kapitoly. Teória je veľmi precízne doplnená grafmi, na ktorých je možné túto nie ľahkú problematiku dobre pochopiť. Súčasťou kapitoly je aj rozpracovanie jednej zo základných vlastností daní, a to vplyvu daní na správanie sa subjektov dane.